

ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์	การปลดที่อันเนื่องมาจากการพัฒนาและการสร้างพื้นที่ของวิถีชีวิตที่ยั่งยืน: กรณีศึกษาโครงการชลประทานในลุ่มน้ำดิน อำเภอกัญทราราย จังหวัด บ่อแก้ว สปป. ลาว
ผู้เขียน	นายบุญเดช สุทธิวิไล
ปริญญา	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การพัฒนาอย่างยั่งยืน)
คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์	อาจารย์ ดร.ชูศักดิ์ วิทยากัก ประธานกรรมการ รองศาสตราจารย์ ดร.เสนห์ ญาณสาร กรรมการ

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ มุ่งทำการศึกษาวิเคราะห์ผลกระทบ และ ผลลัพธ์ที่ไม่พึงปรารถนาที่เกิดขึ้นจากโครงการชลประทานต่อวิถีชีวิตของคนในพื้นที่ และ ศึกษาช่องทางของชนเผ่าขมุในการรับมือ และ ปรับตัวเข้ากับโครงการชลประทาน เพื่อรักษายุทธศาสตร์ด้านการดำรงชีพอย่างยั่งยืน โดยมีวัตถุประสงค์ 3 ประการคือ (1) เพื่อตรวจสอบแนวทาง โครงการพัฒนาที่นำโดยรัฐที่สร้างความลำบากต่อวิถีชีวิตคนในท้องถิ่น (2) เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ผลลัพธ์ของโครงการชลประทานในเรื่องของการเปลี่ยนแปลงสภาพทางด้านพื้นที่และวิถีการดำรงชีวิตของคนในท้องถิ่น และ(3) เพื่อพิจารณาวิธีการรับมือและการปรับตัวของคนในท้องถิ่นต่อแนวทางนโยบายการพัฒนาเพื่อรักษาวิถีชีวิตด้านการดำรงชีพอย่างยั่งยืน

การวิจัยภาคสนามครั้งนี้ได้มีขึ้นที่โครงการชลประทานลุ่มน้ำดินจังหวัดบ่อแก้ว โดยใช้แนวความคิด 3 ประการคือ (1) การปลดที่อันเนื่องมาจากผลที่ไม่คาดคิดมาก่อนของรัฐที่มุ่งเน้นพัฒนา (2) การสร้างพื้นที่และความรู้สึกที่มีต่อพื้นที่ และ (3) การดำรงวิถีชีวิตที่ยั่งยืน

การศึกษาได้แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ส่วนแรกศึกษาจากโครงการชลประทานในฐานะเป็นเครื่องมือต่อรองของรัฐที่มุ่งเน้นการพัฒนา จากการศึกษาพบว่ารัฐมองภาพลักษณ์ของชนเผ่าขมุว่าเป็น “ผู้ที่ทำเกษตรเลื่อนลอย” โดยเปรียบเทียบกับภาพลักษณ์ของเกษตรกรในที่ลุ่มเป็นผู้ที่ทำเกษตรแบบถาวรซึ่งมีจุดมุ่งหมายไปที่ชนเผ่าขมุว่าเป็น “ผู้มกรุกป่า” รัฐบาลเชื่อว่าการสร้างเขื่อนชลประทานจะสามารถลดปัญหาการทำไร่เลื่อนลอย และการย้ายที่อยู่อาศัยของขมุในอดีตก็จะลดลง เพื่อเป็นการรักษาป่าไม้ และ ผลผลิตข้าวเพิ่มขึ้น โดยทั่วไปแล้วโครงการชลประทานสร้าง

ผลประโยชน์ให้แก่บางกลุ่มคนแต่ไม่ใช่คนยากจน โครงการให้ผลประโยชน์แก่กลุ่มคนฐานะดี และมีอำนาจ เพราะว่าการกลุ่มคนพวกนี้ก็ยังมียุทธศาสตร์ที่ดี และ ความสามารถเหนือกว่าในการเจรจา กับรัฐบาลท้องถิ่นในเรื่องการเข้าถึง และการควบคุมที่ดิน ในลักษณะเช่นนี้ กลุ่มคนที่มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีก็จะสามารถปรับตัวได้ดีกว่าต่อยุทธศาสตร์การพัฒนาที่นำโดยการตลาด ในทางกลับกัน กลุ่มคนที่ยากจนก็ยังลำบาก และยากจนมากขึ้น

ส่วนที่สองของการศึกษามุ่งเน้นไปที่ชนเผ่าขมุในลุ่มน้ำดิน โดยผ่านมุมมองลักษณะการใช้ที่ดิน และ ภูมิทัศน์ความเป็นอยู่ วิถีชีวิตในท้องถิ่นในฐานะที่เป็นพื้นที่ทางความคิด กิจกรรมทางวัฒนธรรม และ ประสบการณ์ชีวิต เพื่อรับมือวิถีชีวิตที่ต้องมีการเปลี่ยนแปลงไปเนื่องจากโครงการชลประทานที่เกิดขึ้น จากการศึกษาพบว่า มีหลายครัวเรือนของชนเผ่าขมุไม่ได้รับความเสมอภาคจากโครงการชลประทาน พวกเขาสูญเสียที่ดินทำกิน และ ต้องย้ายที่อยู่อาศัย ชาวบ้านจำนวนมากเกิดปัญหาขัดแย้งเรื่องการใช้ที่ดินกับหมู่บ้านใกล้เคียง ซึ่งปัญหานี้ได้ก่อให้เกิดช่องว่างทางสังคม ส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ในชุมชนลดลง ทำให้ภูมิปัญญาอันเป็นทรัพยากรสำคัญในการหารายได้เลี้ยงชีพสูญหายไป โดยการผลิตเกษตรยังชีพถูกแทนที่ด้วยการผลิตเพื่อการตลาดทำให้บางครัวเรือนต้องเผชิญกับภาวะวิชีทางการทำมาหากินของวิถีชีวิตอย่างยั่งยืน

เมื่อเป็นเช่นนั้น ชนเผ่าขมุได้ใช้กิจกรรมทางวัฒนธรรม และ ความคิดที่มีต่อพื้นที่ เป็นเครื่องมือในการเจรจา และ ต่อรองกับคนนอกกลุ่มโดยอาศัยหลายๆ วิธีของการเจรจา เพื่อให้ได้มาซึ่งการเข้าถึงที่ดิน นอกจากนี้ชนเผ่าขมุมองการสร้างเขื่อนชลประทานเป็นกลไกของกลุ่มที่มีอำนาจพยายามที่จะทำให้อำนาจ และ กิจกรรมทางวัฒนธรรมของพวกเขาอ่อนแอลง ซึ่งนำไปสู่ความไม่มั่นคงในการดำรงชีวิต ดังนั้นพวกเขาจึงได้นำความคิดการพัฒนาเข้ามาผสมผสานกับแนวคิดวิถีชีวิตที่ยั่งยืน โดยเชื่อมประสานเข้ากับแนวความคิดเกี่ยวกับความรู้สึกต่อพื้นที่ใน ขณะที่พวกเขากำลังต่อลงในการสร้างพื้นที่โดยที่พวกเขาเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดพื้นที่กับเจ้าหน้าที่ของรัฐ

ชนเผ่าขมุได้เล็งเห็นความสำคัญของระเบียบที่สืบทอดมาจากประวัติศาสตร์ ประเพณีการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ อัตลักษณ์ และ ความสัมพันธ์ในชุมชนเพื่อหักล้างกับมุมมองเชิงลบ (ของเจ้าหน้าที่รัฐ) ด้านสายสัมพันธ์ระหว่างญาติพี่น้อง และ หมู่บ้านใกล้เคียงเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างเครือข่ายของชนเผ่าขมุ นอกจากนี้บางกลุ่มของพวกเขายังมีความพยายามสร้างความสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่ของรัฐในท้องถิ่น

การศึกษาครั้งนี้ได้แสดงให้เห็นถึงยุทธวิธีหลักสองประการที่ชนเผ่าขมุได้นำมาวิเคราะห์เพื่อการสร้างพื้นที่ของการผลิตนั้นคือวาทกรรมของการจำแนกประเภทการใช้ที่ดิน การใช้ความสัมพันธ์ทางสังคมในการเพิ่มการเข้าถึงที่ดินและของพวกเขาส่งต้องอยู่บนพื้นฐานกรอบ

ความคิดของการกำหนดพื้นที่โดยการใช้ความรู้สึกที่มีต่อพื้นที่ โดยมุ่งความสนใจไปที่กิจกรรมทางวัฒนธรรม และ วิถีชีวิตที่พอเพียง

ท้ายที่สุดของการศึกษาครั้งนี้พบว่าสิ่งผิดพลาดเกิดจากสิ่งที่ไม่ได้ตั้งใจเอาไว้จากโครงการสร้างเขื่อนชลประทานเช่นทำให้วิถีทางทำมาหากิน ประสบการณ์ที่มีต่อพื้นที่ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ความเชื่อทางศาสนา และ ความสัมพันธ์ทางสังคมกับเพื่อนบ้านได้รับผลกระทบทำให้เกิดการพลัดพรากของคนภายในบ้าน และ ความสัมพันธ์ในครอบครัว ผลกระทบจากโครงการชลประทานอาจเกิดจากความผิดพลาดที่ไม่ได้พิจารณา และ ศึกษาความต้องการของคนท้องถิ่น

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

Thesis Title	Development-Induced Displacement and Spatiality of Sustainable Livelihoods: A Case Study of The Irrigation Project in the Nam Tin Watershed, Houyxaï District, Bokeo Province, Lao PDR	
Author	Mr. Boundeth Southavilay	
Degree	Master of Arts (Sustainable Development)	
Thesis Advisory Committee	Lecturer Dr. Chusak Wittayapak	Chairperson
	Associate Professor Dr. Sanay Yarnasarn	Member

ABSTRACT

This study aims to analyze the impacts and consequences of the irrigation project on the local people, and investigate the ways by which Khamu people cope with and respond to the irrigation project to maintain their sustainable livelihood strategies. There are 3 objectives: (i) to examine the ways, by which the state-led development project disrupts the lives of the local people; (ii) to study and analyze the consequences of the irrigation project in terms of changes in physical conditions and livelihoods of local people, and (iii) to investigate the ways by which local people cope with and respond to the development policies to maintain their sustainable livelihood strategies.

This study is based on field research, which was carried out in the Nam Tin irrigation project in Bokeo province. Three main concepts are applied simultaneously as a conceptual framework. They are as follows: (i) Displacement as an unintended consequence of the developmental state, (ii) Spatiality and the sense of place, and (iii) Sustainable livelihoods.

The study focuses on three main parts. The first part examines the implementation of the irrigation project as a discursive practice of a developmental state. The study found that, the state has used images of Khamu people as “Shifting cultivators” or “shifting farmers” compared to the lowland farmer’s image as “permanent farmers”. By targeting the Khamu as “forest eaters”, the government of

Laos felt justified in constructing the irrigation project. The irrigation project would allow for the permanent resettlement of the previously nomadic Khamu people. The state believes that, this would then result in forest protection and increased lowland rice production.

The irrigation project however tends to benefit only certain people but not the poor. The project supports those who have powers or are better-off because they have a better chance and capacity than others to negotiate and discuss with local government in terms of access and control over the land. With this kind of accessibility, the better-off are more adaptive to market-oriented development strategies. In contrast, the status of poor households was changed from “poor” to “very poor”.

The second part of the study focused on the Khamu people in the Nam Tin watershed. It looked at land use patterns and local livelihood landscapes as a sense of place, cultural practices, and lived experiences to cope with livelihood changes from the irrigation project. The study found that many households of Khamu people did not achieve equality from the project. For instance, many of them had lost their land and settlements and faced land conflict with neighboring villages, resulting in less-than-harmonious relations. Some traditional knowledge that has been an important source of livelihood security became useless when subsistence agricultural production was replaced by agricultural production for market economy. Some households suffered from a lack of alternatives for sustainable livelihoods.

Based on cultural practices and sense of place, villagers articulated with other actors by improvising many strategies in negotiation for gaining access to land. In addition, the Khamu people perceived the irrigation project as a mechanism by which groups of powerful people weakened their power and cultural practice, which could lead to insecure livelihoods. Therefore, they combine the idea of development closely with their subsistence livelihood by articulating their concepts of sense of place, as they were constantly engaged in negotiating for production of space with government officials.

The Khamu people had emphasized the legitimacy of their histories, traditional natural resource management and identities, and social relations in the community to oppose the negative images depicted by the project. Within this setting,

kinship and neighborhood are important in connecting members of the Khamu together. Some of them have attempted to approach local government officials.

The study classifies two main strategies that the Khamu people used to articulate their production of space: discourses of land use classification and utilization of social relations to enhance their access to land, which is primarily based on ideas of making space using sense of place with a focus on cultural practice and subsistence livelihoods.

Finally, the study also found that the unintended consequences of the irrigation project lay in its disregard of the importance of habitat of local people, their ways of life, experiences, knowledge, religious beliefs and social relations between neighborhoods. The result of the construction was that it separated local people from their families and home relations. The impacts of the irrigation project were compounded by the failure to consider the consequences for local people whose assets were deprived by the project.